

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 807-827	Ниш	април - јун	2013.

UDK 796.01:316.4

Оригиналан научни рад

Примљено: 07. 01. 2013.

Одобрено за штампу: 04. 06. 2013.

Ненад Живановић
 Универзитет у Нишу
 Факултет спорта
 и физичког васпитања
 Ниш
 Николае Окиана
 Универзитет у Бакау
 Факултет за кретање, спорт
 и здравствене науке
 Румунија

(ЗЛО)УПОТРЕБА СПОРТА

Апстракт

Израстао из игре човека и његове жеље, али и потребе, за агоним, спорт је крећући се од политике до економије и обрнуто, остао без игре, али је зато постао више од игре. Његови атрибути, као што су били: здравље, социјализација, васпитање и на њима, али и ради њих, промовисани – спортско витештво, спортски идеали и важно је учествовати, у појединим сегментима су превазиђени и замењени новим. Новац и политичка утилитарност, као нови атрибути спорта, у његовим појединим сегментима, ослоњени су на крилатицу моћних и надмених – циљ оправдава средство.

Због тога су „оправдани“ у спорту и спортском тренингу – насиље, стимулативна средства, екстремни физички напори, индивидуализација и отуђење, пропаганда, нарочито ако су у функцији остварења постављеног циља. А циљ је увек победа која је у функцији политике и(ли) економије. Уз овај циљ је, између осталог, лако да се пробуде нови култови – тела, резултата и профита. Њихов развој се подстиче ради неопаганизма.

Приказом различитих примера (зло)употребе спорта од олимпијских игара, преко континенталних првенстава па до домаћих такмичења, указано је на велику употребну вредност спорта у политичке и економске сврхе. То показује да је спорт, са својим новим атрибутима, понови актуелизовао Јуvenusову (не само) циничну поруку – *panem et circenses*. Због тога је неопходно да се и у 21. веку запитамо куда иде наша цивилизација и, наравно, окренемо човеку и његовој личности.

Кључне речи: утилитарност спорта, атрибути спорта, култ, личност

(AB)USE OF SPORT**Abstract**

Emerging from the game of man and his wish, but also the need, for Agon, sport has orbited from politics towards the economy and vice versa and has been left devoid of game but at the same time it has grown into something more than a game. Its attributes, such as health, socialization, and education, and the attributes promoted through and for them – sporting chivalry, sporting ideals, and the motto that the most important thing is to take part – have all become old-fashioned to an extent and substituted by new ones. Money and political utilitarianism as the new attributes of sport in some of its segments are based on the slogan of the mighty and the haughty – the end justifies the means.

Therefore, one readily “justifies” the emergence of the following characteristics in sport and sport training: violence, stimulants, extreme physical effort, individualization, alienation, and propaganda, especially if they serve to realize the set goals. The goal is always to win, which is in the function of politics and/or economy.

Through different examples of the (ab)use of sport, starting from the Olympic Games all the way to the continental championships and local competitions, this paper points out to great exploitation of sport for political and economic purposes. This shows that sport, with all its new attributes, has again made current Juvenal’s (not merely) cynical message – *panem et circenses*. Therefore, it is necessary even in the 21st century for us to ask ourselves where our civilization is heading and, of course, to turn ourselves towards man and his personality.

Key words: Utilitarianism of Sport, Attributes of Sport, Cult, Personality

*„Живот је налик на олимпијске игре:
једни тргују, други гледају, трећи се боре.“
Питагора*

ГЕНЕЗА

На почетку друге декаде 21. века, за који се све чешће говори да је – век глобализације и брзог технолошког напретка, у прилици смо да, унутар цивилизација које можемо да препознамо, а пре свега цивилизације којој ми припадамо, размишљамо о спорту и његовом развоју. Израстао из игре човека и његове жеље, али и потребе, за агоном, спорт је крећући се од политике до економије и обрнуто, **остао без игре**, али је зато **постао више од игре**. Његови атрибути, као што су били: здравље, социјализација, васпитање и на њима, али и ради њих, промовисани – *спортско витештво*, *спортски идеали* и *важно је учествовати*, у појединим сегментима су превазиђени и замењени новим. **Новац и политичка утилитарност**, као нови

атрибути спорта, у његовим појединим сегментима, ослоњени су на крилатицу моћних и надмених – *циљ оправдава средство*. А то значи да нам је све дозвољено, иако нам није на корист¹, али је у складу са већ реченом крилатицом. Због тога су „оправдани“ у спорту и спортском тренингу – насиље, стимулативна средства, екстремни физички напори, индивидуализација и отуђење, пропаганда, нарочито ако су у функцији остварења постављеног циља. А циљ је увек победа која је у функцији политике и(ли) економије.

И без обзира како дефинисали спорт, да ли као „организовани систем телесног вежбања, агонистичког карактера, којим се тежи усавршавању личности ради постизања максималних спортских резултата“ (Живановић, 2000, стр. 271), или као „добровољни и уобичајени култ интензивног мишићног вежбања заснован на жељи за напретком који може да иде до ризика“ (Кубертен, према: Булоњ, 1984, стр. 23), или на неки други начин (види више: Живановић и др., 2010, стр. 234–240), увек се говори о агону и жељи да се – најбољи буде и одличан између других.² Управо та жеља да се најбољи буде, у времену када је „све дозвољено“ и када су основне етичке норме све више норме за слабе, а не јаке и силне, онда се не треба чудити што се спорт креће својим путем који у оштром луку води ка времену Јувенала и његовој поруци „Хлеба и игара“.

Panem et circenses није само Јувеналова сатирична и саркастична слика времена старог Рима са краја 1. века после Христа. То је истовремено и уочавање утилитарне вредности спорта, пре свега политичке. Јер, општа деструкција друштвеног живота у старом Риму, где су људима који су научени да презиру сваки рад нуђени забава и хлеб уз могућност организовања сваковрсних баханалија, била је одлична прилика да се скрене пажња са очигледних друштвених проблема. Отуда и толика популарност Циркус максимуса и Колосеума, који су били синоними „добре забаве“. И за разлику од Грка, који су у физичком вежбању и спортском надметању (дијететика и агонистика) видели вредности за развој самог човека, Римљани су, презирући сваки рад, презирали и саму помисао да се сами укључе у процес физичког вежбања и спортског надметања. У гледалишту је било, за њих, много забавније и угодније.

Због тога може да се разуме однос хришћана према физичком вежбању у раном средњем веку. Тада је, осим код витезовова, вршена директна и индиректна дестимулација за било каквим обликом физичког вежбања и спортског надметања код младих људи. Још су

¹ Порука апостола Павла Коринћанима: „Све ми је слободно, али није све на корист.“ (1. Кор., 6, 12)

² „Увек да најбољи будеш и одличан између других, ...“ Хомер, Илијада, VII 208–210.

била свежа сећања на слике из Рима и сладострашће народа у Колосеуму и Циркус Максимусу. Од тога је морао да се начини отклон и сачува макар мало достојанства према човеку и његовој личности. И тек са појавом хуманизма и ренесансе, избегли учени Грци у Италији су средином 14. века указали на вредности физичког вежбања, подједнако дијететског као и агонистичког карактера.

И од тог времена може да се прати развој спорта „новог доба.“ Јер, пролазећи кроз четири фазе развоја: патронизирајући, центлмен (или педестријанизам), школски (универзитетски) и грађански спорт (Живановић, 1992, стр. 11–12), спорт је доживео експанзију и брзо се проширио захваљујући колонизацији ваневропских земаља и континента. У Европи се веома брзо уочила потреба за његовом интернационализацијом, јер је пораст индустријске производње захтевао нова тржишта. А она су се освајала и путем међународних спортских манифестација. Сетимо се и чињенице да су Друге, Треће и Четврте нове олимпијске игре биле само пратећа манифестација великих међународних изложби и сајмова. Тако је спорт у новом веку добио и веома јаку економску употребну вредност.

У свом развоју спорт се све до средине 20. века ослањао на аматеризам и у њему тражио своје вредности. Али ти његови атрибути ослоњени на аматеризам су се од половине 20. века нагло окренули ка економији, не напуштајући политику, тако да су сада **врхунски (елитни), професионални и све чешће спектакуларни спорт** потпуно у функцији политике и бизниса (Живановић и др, 2010, стр. 233–303). И та његова подобност се огледа управо у тим чињеницама. А турбулентно време у коме се налазимо, засновано на усклику „**све за новац, новац ни за шта**“, само показује да је развој спорта у сагласју са основним трендовима развоја савременог друштва.

EAT FAST, LIVE FAST, DIE FAST

„*Једи брзо, живи брзо, умри брзо*“ је основни мото савременог друштва који се, нажалост, нуди само онима који треба да су гледаоци (не само спортски). Плебс је одувек био интересантан само као конзумент, потрошно добро, и отуда су смишљане за њега и овакве „смернице и упутства“. То код ослабљеног човека ствара потребу да мора да поседује и има (ствар) – сада и одмах. Тако, не схватајући и сам постаје *ствар*. У том затвореном кругу „њихово биће постаје небиће, њихове мисли нису њихове мисли, њихова воља је туђа воља. У таквом свету, који подсећа на пећину, наш ограничени ум види само сенке (да се подсетимо Платона). А од њих се, нажалост, не види други човек.“ (Живановић, 1997, стр. 97). Због тога је могуће да се уз сву медијску силу, данас (као и некада), све може устоличити, и лако разумети појава нових култова који су изникли (и) у спорту.

Сада могу да се препознају три доминатна култа у спорту: **култ тела, култ спортског резултата и култ профита**. Наравно, пошто говоримо о спорту везујемо их за ову друштвену активност, мада су они дубоко укореењени у све аспекте деловања и размишљања савременог друштва.³ Јер то су за „новоствореног“ човека основне вредности подигнуте на ниво божанстава. Неопанизам је завладао светом, а спорт је један од његових главних промотера.

Култ тела је, по уледу на античке Грке, изронио из „савременог“ схватања живота које се заснива на хедонистичко-дарвинистичком принципу. А у таквом поимању живота и света у коме живимо, нема места за човека – личност, већ за човека – индивидуу. И због тога је могуће да се у човеку препознаје само тело. Његова трихотомија (тело, душа и свети дух) превазиђене су категорије још од Ничеа и његове објаве да је *Бог умро* и у „**новом царству слободе**“, без Бога, човек је спреман да учини све за своје тело. Тако, клањајући се свом божанству, храни своју **нарцисоидност и егоизам**, и спреман је на сваковрсну трговину својим телом. Притом физичку вежбу не види као благодатну храну своје бићу, већ као обично средство за изградњу свога тела. А када физичка вежба није довољна за изградњу његовог трошног култа, спреман је да конзумира свакакве „стимулативне хемикалије“ које му се нуде. И све то радо плаћа сопственим новцем. А када добровољно плаћа, онда му се **кич вежбање**, сагласно **кич култури**, нуди као нешто најмодерније без чије технологије не може да се замисли дан. **Carpe diem, човече**, одзвањају Хорацијеве речи са медија.

Култ спортског резултата је, такође нешто што се и у античком добу неговало. И тада је, као и данас, спортска победа било вредније и од самог живота. Просто је жалосна констатација да су и данас спортисти на све спремни, само да би се попели на победничко постоље.⁴ И њихов, опште прихваћен, мото: **победи, или умри!** основна је идеја водиља, како спортиста, тако и бројних полиричара и бизнисмена. И управо се политичари и бизнисмени, свако из својих разлога, труде да се **култ спортског резултата** стално пази и негује. Не сме да се угаси. Потурена крилатица **победи или умри** смишљена је у канцеларијама политичара и бизнисмена; првих да би се окористили

³ Сетимо се омиљене фразе (не само) наших политичара: „Изађи на црту!“

⁴ Запањујуће делују резултати једне анкете када спортисти на питање: *да ли бисте користили допинг средства ради постизања спортске победе на олимпијским играма, ако знате да бисте после тога живели само неколико година* – већином одговарају позитивно, тј. да би их користили. Сада се та врста питања не поставља јер је допинг свеprisутан у спорту (и то врхунском, професионалном и спектакуларном спорту) и сви знају да, ако хоће да остваре спортски успех, морају да користе стимулативна (и допинг) средства.

туђим успесима и што дуже остали на власти и користили све погодности које власт доноси, а бизнисмени да би још више зарадили и своју „срећу“ свима показали. Баш као и онај несрећник, из јеванђеоске приче, који је, у родној години, почео да руши амбаре да би саградио веће и лепше, и све то зарад потребе да учини „насладу души својој (Лк. 12, стр. 16–21).

Култ спортског профита је у садашњем времену основа два претходна. Јер, основа свега и покретач сваке активности је новац, односно зарада људи који су присутни у спорту. Било као спортисти, стручњаци или бизнисмени, циљ им је увек исти – остварити што већи профит. Због тога је и олимпијски мото: *брже, више, снажније*, већ средином 20. века променио усмерење – уместо ка спортским достигнућима, као основном циљу спортских надметања, окренуо се ка економској и политичкој утилитарности.⁵ Наравно, када је спортски резултат директно у функцији остварења високог профита, радиће се и на томе. Због тога се сада појављује и специфична врста спорта – спектакуларни спорт. Јер, за остварење једног основног циља – високе зараде, више није довољан само спортски резултат, већ и спектакуларни амбијент. Тиме се привлаче не само гледаоци на стадионима, већ, много више, телевизијски гледаоци. Они сви заједно привлаче оне који треба нешто да продају – популарно названи спонзори. Тако се долази, по ко зна који пут до новог, неолибералног слогана: ***све за профит, профит ни за шта.***

УТИЛИТАРНОСТ

Уз две наведене дефиниције спорта, и назнаку да постоји велики број других дефиниција, ево и једне дефиниције спорта нацистичког генерала Рајхенауа, који је рекао да је „спорт рат пријатељским оружјем“ (Живановић, 2000, стр. 319). Из ове дефиниције јасно произилази да је, као и у сваком рату, па тако и у „*спортском рату*“ све дозвољено. Нарочито победницима. И због тога свака политика, а посебно политика „великих“, користи ту чињеницу и труди се да у спорт уложи онолико колико је потребно. Због тога је и данас могуће, баш као и у некада моћној Римској империји, да се спорт користи (и) као „играна смрт“. То је потребно да би се се спортисти и гледаоци привикли на смрт, али и да би се показало да је могућа њена контрола те „игране смрти“.⁶ Примера за ову тврдњу је више него

⁵ Поједине олимпијске игре имале су карактеристичне називе, као што су: Кокакола игре (Атланта, САД), Спозорске игре (Пекинг, Кина); све чешћи називи појединих светских, и континенталних, првенстава су – спортски сајмови, јер се на једном месту нуде најбољи производи (спортисти) једне земље.

⁶ Асоцијација на регионалне, строго контролисане, ратове је сасвим случајна.

довољно: Хејсел и смрт неколико десетина гледалаца, туче навијача са смртним исходима, изненадне смрти спортиста у току спортског надметања, али и тренинга.⁷

Ових неколико најдрастичнијих примера су само назнака да коришћење спорта у политичке сврхе нема границе и да зависи од конкретно постављених циљева. И без обзира на у свету различите идеолошке основе одређених политика, спорт се свуда и увек користи ради остваривања политичких циљева у срединама којима владају. Овом приликом указаћемо на неке карактеристичне начине коришћења спорта у политичке сврхе.

Спорт и политичка супериорност. Сва међународна такмичења, а нарочито регионална (континентална), светска првенства и олимпијске игре, идеална су прилика да се промовише надмоћност једног друштвеног (идеолошког) система над другим. А један од основних критеријума којим се то доказује је спортска победа и(ли) број освојених медаља на тим такмичењима. Због тога се добро плашираним и тенденциозно урађеним новинским чланцима, приказима, анализама, као и посебно осмишљеним телевизијским емисијама, истиче „своја“ победа и „своје“ освојене медаље. Спортистима се „спонтано“ дотурају националне заставе које су протоколом, који спортисти потписују, предвиђене, као и њихово понашање за време интонирања химне, начина стајања и понашања на победничком постољу, и ко зна чега све још. И све то да, евентуално њихова спонтаност, не би измакло контроли и до детаља разрађеном сценско приказу „њиховог“ успеха.

Некадашње ривалство између Истока и Запада и њихових идеолошких система, замењено је новим ривалствима између сада моћних светских империја: САД, Кине и Русије. У том надметању су и те како важни идеолошке одреднице и скретање пажње својих људи са одређених сопствених друштвених проблема. Због тога су политичари „дарежљиви“ према спортистима и количина новца који им се додељује у директној сразмери је са пројектованим политичким циљем. Најсвежији пример, када смо ми у питању, јесу последње ОИ одржане у Лондону (2012). Наша почетна еуфорија око освојене олимпијске медаље, и касније „разочарање“ због малог броја освојених медаља, карактеристични су за политичко незадовољство. Разлог за њихово незадовољство је несразмера количине потроше-

---

⁷ Подсећања ради: На стадиону Хејсел у Бриселу, 29. маја 1985. године, у току финалне утакмице Купа шампиона између фудбалских клубова „Ливерпул“ и „Јувентус“, навијачи Ливерпула су напали присталице Јувентуса. Том приликом у стампеду који је настао погинула су 39 навијача Јувентуса и око 400 њих је повређено. Тако је име Хејсел стадиона постало синоним за све трагедије које се дешавају на стадионима широм света.

них пара и освојених медаља; које би показале вредност нашег демократског друштва. И тако, до следеће прилике и неког међународног такмичења где ће се поново одредити (слични) циљеви.

Спорт и политички имиџ. Нова слика о себи и нацији, у различитим друштвеним околностима, повремено се поставља као важна чињеница. Јер, пројектовани пут друштвеног развоја, у датим међународним околностима, захтева врло често и промену саме слике, односно представе коју има свет о једном народу. И због тога се води велика борба, између осталог, и за добојање да се буде домаћин, и организатор, значајних међународних спортских (нарочито великих) такмичења.

Примера који казују на такву потребу је много, али овом приликом указаћемо на оне најкарактеристичније.

Јапан је 1991. године био организатор светског првенства у атлетици. И то првенство је максимално искористио да би слику о себи променио. На западу су га доживљавали као Азијате и губитнике у Другом светском рату, а у Азији су их доживљавали као запад (и његове послушнике). Ту слику су се трудили (и у томе успели) да промене перфектном организацијом у свим аспектима, исказаном љубазношћу, финансијском потпором малих и сиромашних земаља како би послали своје такмичаре на ово такмичење, добродошлицом њиховог цара свим учесницима светског првенства. Једном речју, политичка одлука да мењају слику о себи била је у потпуности извршена.

Нешто слично су и Источни Немци учинили преко спорта. Седамдесетих година 20. века почели су да улажу велика новчана средства у своје спортисте, како би они својим спортским успесима мењали слику о себи (која је била лоша у западном свету). У томе не само да су успели, већ су и резултати њихових спортиста били веома респектабилни на светском нивоу. И настојање да се промени слика довело је после деценију две до уједињења две Немачке.

И наша политика, без обзира која политичка опција је на власти, жели да се успесима спортиста хвали и да мења слику о себи, и нама свима заједно. Сетимо се успеха наших тенисера, пливача, кошаркаша, ватерполиста, примера ради, колико су истицани са надом да ће и слика о нама бити боља у свету. На нашу жалост то нам није помогло на путу ка Европској унији.

Спорт као повод за сукоб. Ова констатација да спорт, односно спортско такмичење, може да буде повод за рат мора условно да се узме као стварна карактеристика спорта. Јер она може да буде тачна исто онолико колико је тачна тврдња на западу да је атентант Гаврила Принципа над аустроугарским престолонаследником узрочник Првог светског рата. Али, спорт може, као што ће се видети из примера који наводимо да буде иницијална каписла за „ратну опцију“ како би се решили нагомилани унутрашњи друштвени проблеми.

Наиме, крајем шездесетих година 20. века избио је рат између Хондураса и Ел Салвадора. Формални повод су биле три утакмице (трећа, мајсторица пресудна) њихових фудбалских репрезентација у оквиру квалификација за Светско фудбалско првенство у Мексику, 1970. године. После њихове треће утакмице, која је требало да одлучи учесника светског фудбалског првенства, коју је Ел Салвадор изгубио, избио је ратни окршај.

Такође, велики спортски догађаји могу да послуже као штит који скреће пажњу од ратних догађаја. Подсетимо се не тако давно одржаних олимпијских игара у Пекингу, 2008. године. У току церемоније отарања ових олимпијских игара, када су у почасној ложи, између многих светски важних званица, седели и председници Грузије и Русије, грузијска армија је напала део територије који се одвојио од ње више деценија раније. Све са надом да ће очи овога света бити уперене на олимпијске игре и да ће моћи „слободно“ да започну свој крвави поход. Знамо како се све то завршило.

Скорашњи догађаји који су се (ове 2012. године) десили код нас и у некадашњим југословнским републикама, а сада независним државама, карактеристични су као могући повод за „*зло време*“. Непристојно понашање за време интонирања државне химне у Сарајеву, приликом сусрета рукометних репрезентација између БиХ и Србије, и Скопљу приликом сусрета фудбалских репрезентација, јесу „врани гаврани“ времена које је пред нама. Притом, морамо да се подсетимо и претње италијанских фудбалера, не само да ће у случају непоштовања њихове химне напустити терен, већ и претњом да ћемо бити избачени из свих такмичења.

Због тога и овом приликом да још једном поновимо – спорт је добар или лош, онолико колико су добри или лоши људи који су у спорту, као и они који се труде да спорт искористе. Ови драстични примери показују сву безскрупулозност људи на путу остваривања својих, у овом случају, политичких циљева.

Спорт и политички притисак. У стицању политичких „поена“ свака друштвена активност је добродошла. Спорт у том смислу заузима врло високо место. Јер, сама чињеница да огроман број људи прати спортска такмичења, више посредством телевизијских преноса, а мање као гледаоци на самим стадионима, јесу такође гласачи којима треба пренети одговарајуће поруке – о својој одлучности, чврстости, правичности... И самим чином да некога кажњавате, због неке „узвишене идеје“, „угожених људских права“ и сличних политичких „брига“ и задатака, показујући своју чврстину, политичари се одлучују на спортски бојкот: појединца, поједине земље, политичког блока. И због тога може да се говори о различитим нивоима спортског притиска.

На појединачном плану, притиску на поједине спортисте, не треба много трагати. Довољно је да се подсетимо деведесетих годи-

на 20. века и почетка raspada Југославије. Тада су Словенци и Хрвати забрањивали својим спортистима да се такмиче за Југословенску репрезентацију. Дирљиве су приче о емоционалним ломовима тих младих људи, а као карактеристичан пример наводима случај фудбалера Роберта Просинечког. Овај млади човек, рођен у мешовитом браку и тада фудбалер Реала из Мадрида, не знајући коме да се приволи, спас је потражио у – спортској повреди. Није играо нити за свој клуб, али ни за репрезентацију Југославије.

Карактеристични примери кажњавања једне заједнице (народа) смо ми и Јужноафричка Република. Они су кажњени забраном међународних такмичења због апартхеда, а ми због raspada Југославије. Нашим репрезентацијама у колективним спортовима није био дозвољен наступ чак ни на олимпијским играма одржаним у Барселони, 1992. године. Иако је олимпијски мото да је свима место на олимпијским играма без обзира на веру, расу, политику...

Спортски притисак, у виду спортског бојкота једног „политичког“ блока, карактеристичан је за олимпијске игре које су одржане у Москви, 1980. године, и Лос Анђелесу 1984. године. Тада су западне земље, због угрожености људских права у СССР, забраниле својим спортистима учешће на олимпијским играма које су одржане у Москви. Источне земље су четири године касније вратиле истом мером. Притом, и једни и други нису питали спортисте да ли они желе да учествују у бојкоту. Спортисти су једино могли (морали) да поштују одлуку њихових, наводних, олимпијских комитета. И то све због угрожених права. А стварни разлози су се неколико година касније открили.

Спорт као политички полигон. Спортски објекти свих врста и капацитета су погодни да се употребе и као одлични *спортско-политички полигони*. И ови полигони се, као и сви војни полигони, користе за вежбање и увежбавање, али и проверу разних модела политичког деловања. Тако се врло једноставно организује политички експеримент *in vivo*, проверавају његови резултати и праве планови за нове експерименте. Ове 2012. године присуствујемо, нажалост, поново оваквом експериментисању.

Сетимо се серије таквих експеримената деведеситих година 20. века, чије резултате смо добро упознали (Живановић и др., 2010, стр. 320–324). И сада, само двадесетак година касније, „*експериментална игра*“ се понавља. Нарочито активне експерименталне пробе се организују у Новом Пазару, са експлицитном асоцијацијом и слављењу „жуте куће“ у Албанији. А ова „*жута кућа*“ је заправо синоним једног монструозног понашања „*цивилованих*“ људи Европе. Пошто су овакве експерименталне пробе успешно обављене и даље ненадано добре резултате, прешло се са експериментима на градским трговима. Истицање спомен-плоча и споменика у Новом Па-

зару и Бујановцу (ове 2012. године), најављује, као и деведесетих година „зло време“ које је пред нама. Јер држава сада, као и деведесетих, не реагује адекватно и одлучно.

У оваквим експериментима *in vivo* поред једног општег циља – да се види реакција државе, могу да се запазе посебни циљеви. Они се умеравају према ужим циљним групама и испитује њихово понашање у (за)датим околностима. „Истраживачима“ су нарочито значајни подаци о понашања навијача и њихове спремности да учествују у експерименталним догађањима. Затим, од не малог значаја је и реакција одговарајућег спортског клуба чији спортски терен се користи ка полигон. Због тога се пажљиво бирају клупска руководства, али од не мање важности је и ко предводи групу навијача. Сви они се издашно награђују и имају пуну директну, али и индиректну заштиту политичара. Заузврат, морају увек бити спремни за акцију, свако на свој начин. Отуда толико насиља и вулгарности и ове 2012. године.

Спорт као сигурносни вентил. Од времена старог Рима и грађевина као што су били Циркус Максимус и Колосеум, после скоро две хиљаде година није се много тога променило. И даље се граде, данас више него у протеклим деценијама, грандиозни стадиони који могу да приме велики број гледалаца. Они који то чине, и граде, знају да је колективна катарза људи потребна свакој владајућој гарнитурџи и у сваком друштвеном систему. Нагомиланим друштвеним проблемима, и политичарима који управљају и немају решења за ове проблеме, корисни су и „сигурносни спортски вентили“. Јер као и сви сигурносни вентили и ови имају функцију да смање изазвани (друштвени) притисак. Због тога су политичарима потребни колективни спортови који су најпогоднији за велике спортске просторе и у њих све више улажу.

Уз програмирану подршку масовних медија комуникације, није тешко привући тако велики број гледалаца, који се мери и стотинама хиљада људи. А када се та маса гледалаца нађе на стадионима, онда се отварају „сигурносни вентили“ и гледаоцима се потпуно све дозвољава. На добро утврђеном и затвореном простору неког стадиона, или спортске хале (које се граде са све већим простором за гледаоце) гледаоцима (навијачима) је дозвољено да вичу, псују, вређају и спортисте и спортске неистомишљенике, да се међусобно туку, а још више са неистомишљеницима, па чак када за то „дође време“ и да утрче на спортски терен и туку кога стигну. Наравно, у тој гомили „гледалаца“ тешко је утврдити ко је крив а ко није. И због тога, најчешће, нико није крив. Али ефекат катарзе је постигнут. Јер када ти људи добију дозволу да изађу са стадиона, испражњени, и тренутно задовољни“ јер су – им све рекли и показали силу и моћ, на улици су мирни и послушни. И знају, такође, да ће на улици бити строго кажњени за слично понашање. Осим, када су нереди на улицама, та-

кође програмирани, онда могу делимично да понове своје вандалско понашање са самог стадиона. И ту се прича завршава, а „сигурносни вентил“ је оправдао уложена средства за његову (у)градњу.

CITIUS, ALTIUS, FORTIUS

Брже, више, храбрије, гесло савремених олимпијских игара, грађено је на старим атрибутима спорта, са жељом да се млади људи подстакну да својим напором и трудом остваре своје спортске снове. Међути, садашњи хедонистичко-дарвинистички однос према животу условио је и различиту политичку употребу спорта унутар олимпијских игара која се заснива на новим атрибутима. Због тога се и олимпијска повеља више пута мењала и прилагођавала „новом времену.“ Последња промена олимпијске повеље се, због захтева „новог времена“ догодила 2008. године, али овом приликом скрећемо пажњу на промену која се догодила 1984. године. Ова промена је потпуно променила основну идеје олимпијског гесла и отворила врата суровом елитизму и професионализму. Те године су речи Евери Брендица (Avery Brundage) председника МОК-а (1952–1972): „Олимпијска слава је резервисана за спортисте аматере. Професионалци су већ плаћени“, прецртане и отишле у сећање и од те 1984. године професионални спортисти су могли легално да се појаве на олимпијским играма. Подсетимо се да су те 1984. године 23. олимпијске игре одржане у Лос Анђелесу (САД), и да је из те земље кренуо неолиберални поглед на економију и потом преплавио свет. Резултат таквог погледа видимо данас, а могућности за решење светске кризе која је тиме изазвана су злослутне и нимало оптимистичне.

Одлука о промени олимпијске повеље учињена 1984. године уздрмала је и *Основна начела олимпизма*. Од шест олимпијских начела, колико их има, под великим знаком питања су бар два, друго и четврто. Друго олимпијско начело говори:

„Циљ олимпизма је стављање спорта у службу складног развоја ради стварања мирног друштва које настоји да очува људско достојанство“;

а четврто:

„Бављење спортом је људско право. Сваком појединцу мора бити омогућено бављење спортом, без дискриминације било које врсте и у олимпијском духу, што захтева обострано разумевање, пријатељство, солидарност и fair play. Организацију и управљање спортом морају контролисати независне признате спортске организације.“

Не треба бити много проницљив и видети сву апсурдност оваквих начела. Довољно је видети једно такмичење из категорије врхунског или професионалног спорта и упитати се коме су упућена

оваква начела. Или се подсетити на суштину појма – фер плеј. И чему он служи ако су поступци, на пример, Тјери Анрија и његова чувена „игра руком“ (Живановић, 2011, стр. 119–129), или најновији „бисер“ фер-плеја из новембра 2012. године са фудбалске утакмице између фудбалских клубова Нордсјеланда и Шахтјор,⁸ постали карактеристични примери једне апсурдне ситуације; и где се изгубило поштење, човечност, правичност. Један од могућих одговора лежи у сазнању да је свет одбацио хришћанско-православну етику, а други је у подсећању на састав(е) Међународног олимпијског комитета (МОК) (Симоновић, 1988). Оба одговора нас враћају на Солжењициново размишљање о слободи у хришћанско-православном контексту – стешњење и самоограничење себе ради других. Али „ново време“ још није спремно да се врати коренима сваког смисла живота.

Због тога и може да се говори о политичкој употреби спорта, али када се то користи у оквиру олимпијских игара, тачније је говорити о употреби олимпијских игара у политичке сврхе. Ево неколико примера за ову тврдњу:

Полна и расна дискриминација. Прве савремено олимпијске игре које су одржане у Атини (Грчка) 1896. године, не само по једној спортској неправди према Момчилу Тапавици, чије име се не налази на списку освајача трећег места у тенису, већ много више по једној неправди која је учињена женама; на тим играма није био дозвољен наступ женама. Та очигледна неправда је исправљена већ на следећим играма које су одржане у Паризу. Али горак укус неправде (обе наведене) остаје.

На велику жалост, и Треће олимпијске игре које су одржане у Сент Луису (САД) остаће упамћене као изразит пример отвореног расизма. Наиме, у оквиру ових олимпијских игара домаћини су организовали тзв. „*Антрополошке дане*“ на којима су *имали право* да учествују само представници појединих индијанских племена. Не индијанског народа, већ индијанских племена. Та њихова „*грижа савести*“ сасвим је јасно показала америчко схватање (не)равноправности међу људима и народима. И то, нажалост, траје.

Наднација. Једанаесте олимпијске игре су одржане у Берлину, 1936. године. Историја је понудила јасну слику тог времена, а ми додајемо, тој слици, причу о коришћењу ОИ у показивању моћи једне суперрасе – наднације. Реч је о Немцима и њиховој идеолошкој припреми за освајање света. Због тога су и ове Игре искоришћене да по-

⁸ На фудбалској утакмици у оквиру Купа европских шампиона између Нордсјеланда (Данска) и Шахтјора (Украјина), играч Шахтјора Луиз Адриано је једну враћену лопту домаћим играчима, као израз центлменског геста својих саиграча, дохватио и, на изненађење свих, послао је у гол домаћег тима. На инсистирање гостујућег тренера гол је признат.

кажу премоћ Немачке нације у спорту. И показали би да се није десио, милошћу Свестворитеља, несвакидашњи спортски расплет у скоку удаљ; и кулминација у симболичном пријатељском стиску руке плавог Немца Лудвига Лонга и црног Американца Цеси Овенса, која је уследила показала је да тако нешто није могуће.⁹ Мада нас садашњост повремено демантује.

Проблем једног народа. У Минхену (3. Немачка) 1972. године одржане су 20. олимпијске игре. Нажалост, и оне су искоришћене у политичке сврхе. Тада су Палестинци, да би скренули пажњу светске јавности на свој проблем, киднаповали израелске спортисте. И тај терористички напад се, нажалост, завршио трагично. Погинуло је једанаест израелских спортиста и један тренер, и неколико палестинских отмичара. Тада Игре нису прекинуте. Уз адекватно политичко објашњење. Баш као и утакмица на Хејселу. *Show must go on!*

Политички бојкот. Игре које су одржане у Москви (1980) и Лос Анђелесу (1984), биле су 22. и 23. игре по реду. И тада је први пут испробан *рецепт колективног бојкота*. Тада изразито поларизовани свет на Источни и Западни блок земаља показао је сву умешност коришћења спорта и олимпијских игара у политичке сврхе. Најпре је Западни блок донео одлуку о бојкоту олимпијских игара које су се организовале у Москви (СССР). Наравно, то се учинило због *угожених људских права* у СССР-у и земљама Источног политичког блока. Четири године касније земље Источног блока су то исто учиниле и бојкотовале су игре које су се одржале у Лос Анђелесу. Притом, спортисте нико ништа није питао. Они су морали да се повинују „колективној“ одлуци. Али резултат оваквог бојкота се видео већ почетком деведесетих година – дошло је до распада СССР.

Уједињење. После олимпијских игара које су одржане у Москви и Лос Анђелесу, на којима је стратегија политичког бојкота остварила свој циљ, следеће игре које су одржане у Сеулу (1988) требало је (званично) да послуже као могућност за уједињење две Кореје, Јужне и Северне. Иако је у *Олимпијској повељи* записано да се олимпијске игре могу одржавати само на територији која потпада под надлежност само једног олимпијског комитета, организовани су у Лозани многи јавни (и тајни) састанци са идејом да се ове игре одрже у Пјонгјангу и Сеулу, две престонице, две државе (и тада, али и сада). Ова званично прокламована идеја није реализована и Игре су организоване само у Сеулу. Али, епилог знамо: уместо уједињења две Кореје, годину дана касније су се ујединиле две Немачке, Западна и Источна.

⁹ Цеси Овенс је на овом такмичењу скочио удаљ 8,06 м. И прескочио „границу снова“ од 8,00 метара. Више о овим играма у: Живановић, 2011, стр. 187–207).

Цинизам. Оно што се започело политичким бојкотима, настављено је у другој форми. Наиме, Олимпијске игре које су одржане у Барселони 1992. године показале су сву маштовитост оних планера искоришћавања спорта зарад политике. Тада је цинизам моћних, који седе и у МОК-у, показао право лице Запада. Те године, због санкција уведених нашој земљи, нашим спортистима је био забрањен наступ на ОИ. И поред олимпијске повеле, која то не дозвољава, та одлука је донесена. Да би се бар донекле извукли из овакве противуречности са основним олимпијским принципима, накнадно је одобрен наступ спортистима у индивидуалним спортовима, и то без националних обележја. Притом ти спортисти, који су пристали да под таквим условима наступе на ОИ, примили су и новчану награду у висини од 200 марака ?!¹⁰

Имици организатора. Организација сваких олимпијских игара је истовремено и прилика да се побољша општа слика о граду и земљи домаћину. И ту прилику све земље организатори олимпијских игара користе. Али, два града и две земље су се у оваквим настојањима заиста потрудиле. Најпре су Грци, незадовољни што нису добили организацију игара у јубиларној години, 1996, хтели, себи али и остатку света, да покажу сву своју организаторску способност. Због тога су те 2004. године, у самој кулминацији неолибералног погледа на свет, потрошили за организацију ових олимпијских игара невероватних (за то време) 7 милијарди евра. Већ после неколико година ова „лепа“ слика о Грцима се урушила и сада у Грчкој настаје слика која показује потпуни промашај овакве идеје. Међутим, већ следеће олимпијске игре су показале да је због „имица“ све могуће. Кинези су за организацију 29. олимпијских игара потрошили више од 40 милијарди долара. За ову велику земљу, чија је економија у успону, ово изгледа није био превелики финансијски издатак, поготово ако се зна да ово није финансирано из међународних кредита.

Покриће за рат. Олимпијске игре одржане у Пекингу остаће упамћене и према још једној погодности за употребу. Наиме, на сам дан отварања Олимпијских игара, када су све очи биле уперене у Пекинг, Грузијска војска је напала Јужну Осетију и у једном суровом нападу убила много грађана. Расплет се зна, али остаје чињеница да се за разлику од античких олимпијских игара, када су сви ратни сукоби престајали, и у тој олимпијског години обезбеђивали свима мир, сада не само да се то не поштује у свету, већ се и саме ОИ користе као „штит“ од погледа света. А „елите“ овога света, заборављају зашто су у свечаним ложама на ОИ, мисле да им је – све дозвољено.

¹⁰ Овај успешно окончан тест, са нашим безличним спортистима, показао је да су могући следећи политички потези директно усмерени према деструкцији политичког и друштвеног живота у Србији.

Господари света Тридесете олимпијске игре, које су одржане 2012. године у Лондону, показале су да је слика о сопственој узвишености и екселенцији потребна као оправдање да се настави са ширењем своје воље и културе широм света. Током свечаног отварања ОИ, као и пратећим манифестацијама у Лондону, не само да су се организатори потрудили да испричају причу о развоју западне цивилизације, чији су они неоспорни лидер, већ су и са више морбидних сцена најавили могући развоја ове цивилизације старих–нових владара света. То је била, заправо, својеврсна порука осталим, па и нашој хришћанско-православној цивилизацији.¹¹ Због тога се треба подсетити јеванђеоске поруке – ко има уши да чује, нека чује (Марко 4, 9).

ЕКОНОМСКА УТИЛИТАРНОСТ СПОРТА

„Продати или нестати“ није само гесло „новог времена“ већ је то и сурова реалност времена у коме живимо. Јер опстанак не само оних који производе, већ и многих народа и држава, заснивају се на расту дохотка и чистог профита. Притом се сматра да тај раст мора да буде сталан и у што већем проценту. И тако из дана у дан, из године у годину, право у недоглед и недођију. Овај мото савременог бизниса је, сасвим разумљиво, водећа идеја и у спорту. И ту треба: *или продати* (спортски резултата, спортски догађај) *или нестати*.

Увидевши могућност да им се улагања у спорт не само брзо врате, већ и да се више пута увећају, бизнисмени су се окренули спорту, наравно само врхунском и професионалном. Њихова зарада је, на пример, крајем осамдесетих година 20. века, била на првом месту светске ранг-листе уносних послова; чак испред нафтне индустрије и препродаје дроге (Живановић и др., 2010). Ова чињеница сасвим јасно показује да овде није само реч о комерцијализацији спорта, већ о спортској индустрији у једном ширем значењу. Притом треба се подсетити да су осамдесете године прошлог века биле златне године неолибералне економије.

Светски моћне спортске организације само у једној години зарађују и своте преко милијарду долара. То може да се прочита као званична информација, на пример, на сајту ФИФА, светске фудбалске асоцијације. Можемо само да замислимо колико је новца ова организација приходовала а да се то, по разним основама, није евидентирало.¹² И тако редом, од једне до друге спортске организације, до-

¹¹ Данас у свету можемо да препознамо пет различитих цивилизација унутар којих се развија људски род: западна цивилизација, хришћанско-православна цивилизација, исламска цивилизација, хиндуистичка цивилизација и цивилизација далеког истока.

¹² Примера ради: Фудбалски клуб „Реал“ из Мадрида у прошлој, 2012. години,

лазимо до незамисливих свота новца који је присутан у спорту. Због тога су и напори спортиста све већи. Они се мере хиљадама сати тренинга, тонама подигнутог терета, хиљадама литара проливеденог зноја, и хиљадама повреда, тежих и лакших. И што је зарада већа, то су и њихови напори већи. Ту постоји апсолутна сразмера између – зараде и уложеног труда. И тако до потпуног апсурда.

Наравно, ова апсурдна ситуација мора да проузрокује кризу финансија у спорту, и тада ће се десити оно што непосредно гледамо у нашем спорту. Дешавања у фудбалу и кошарци, као спортовима највеће популарности у нашој земљи, показују сву апсурдност овакве ситуације. Јер, играчима су (и уговорима) обећана велика новчана примања иако клубови то не могу да испуне. И не испуњавају. Истовремено од спортиста, који такође живе у овом „новом времену“, захтева се да се боре и побеђују. Они наравно, симулирају игру, и варирају руководство (формалним испуњавањем уговорних спортских обавеза), али и навијаче који долазе на стадионе да их бодре, и истовремено велика већина њих плаћа не тако јефтине улазнице.

Апсурдност ове „финансијске пирамиде“ се огледа и у незамисливим примањима професионалних спортиста који се, такође „незамисливом брзином“, повећавају. Примера ради наводимо неке карактеристичне примере из фудбала: 60-тих година прошлог века Уве Зелер је годишње зарађивао 120.000 марака, после 30 година (1990-тих) Андреас Милер зарађује за годину дана 1,6 милиона марака, Дејвид Бекам 2009. године је остварио зараду од 42 милиона долара. А само после две године, 2011/2. године зараде К. Роналда и Л. Месија се крећу изнад 50 милиона долара. Истовремено њихова тржишна вредност (робна) се приближава цифри од 100 милиона долара (Живановић и др., 2010, 344–348).

У другим спортовима је слична ситуација. Негде су цифре више, негде ниже од ових које су наведене, али се прате. И право питање, које тражи озбиљну социолошку расправу – како је могуће у овом времену оптерећеном толиком деструкцијом у свим сферама живота издвајати толики новац. И што је још дискутабилније, како осим малог броја спортских клубова који то могу да плате, опстају клубови који су очигледно немоћни да се укључе у такво праћење „реалности“ и кризе времена у коме живимо. Заиста, питање за Гиниса.

Образложење за оволики новац који кружи унутар спорта може да се потражи у политичкој и економској утилитарности спорта:

- **Забавна и разонода.** Професионални спортисти су попут савремених артиста који својом виртуозношћу нуде забаву народу коме су, као и у доба античког Рима, потребни хлеб

имао је профит од 479,5 милиона евра (Извор: „Дилојт“).

и забава – игре (*Политичка утилитарност*).

- **Профит.** Професионални спортисти доприносе остварењу великог профита свих оних који улажу у спорт и мултиплицирању сваког уложеног динара (*Економска утилитарност*).

СЕЋАЊЕ НА БУДУЋНОСТ

У колоплету реалног живота – у којем се налазимо, и виртуелне стварности која нам се нуди, човек се усправља и пада, све надајући се да може сам да нађе решење. Одбацивши ону једину сигурну тачку ослоња и Љубав, хвата се за ослонаце које му нуде политика и економија. Не схвата да у тој „пукотини културе“ (Коковић, 2005), кроз коју добровољно пролази, губи своју личност; и од личности – јединствене и непоновљиве, постаје индивидуа – сићушан атом и сламчица међу вихорима. Усамљен међу мноштвом других, лута у беспућу које нуди неопаганизам и на том путу губи хармонију своје душе и тела. Бежећи од својих корена и порекла, заборавља и ко је, и зашто је овде у овоме свету; заборавља на Љубав, заборавља на доброту, поуке и поруке. Препушта се заборава.

У свету који се труди оваквог човека да умножи, спорт је одлична прилика за реализацију таквог задатка. А политика и економија се, са своје стране, свесрдно труде да, коришћењем спорта, што пре остваре зацртани циљ. Због тога што је *све дозвољено*, личност човека се не види, већ његова индивидуалност и програмирана сићушност. А онда су *хлеб и игре*, које му се нуде, сасвим довољне да добровољно оде у сопствену изолацију.

Због тога је неопходно да се *сећањем на (своју) будућност* вратимо моралу и хришћанској антропологији и да у њима пронађемо одговоре на питања: *шта је спорт и зашто је његова употребна вредност толико велика*. Тим сећањем се заправо окрећемо будућем времену, које је пред нама. Није свеједно да се послужимо маркетиншком поруком – да ли ћемо знати и хтети да изаберемо добар пут који води ка времену које је пред нама. Није свеједно, јер су ти путеви многи и различити, а само је један добар. И морамо се припремити да, како би то песник рекао, *гвозденим ногама корачамо*¹³.

На том путу, уз хришћанску антропологију, подсетићемо се да је *васпитање* стара словенска реч и да значи *храњење*, и да је због тога *физичка вежба благодатна храна бићу човека*. И то не само његовом телесном делу, већ и душевном (Живановић, 2011). Јер, физичка вежба није само пуко напрезање, одређено обимом и интензи-

¹³ Стихови Ђуре Јакшића гласе: „Две преда мном стазе стоје:/ Једна с цвећем, друга с трњем./ Гвоздене су ноге моје:/ Идем трњу да се врнем.“

тетом, већ је то истовремено и емоционално доживљавање тог и таквог физичког вежбања. И управо ове карактеристике физичке вежбе које смо истакли указују на њену вредност коју не смемо, ни под каквим изговором, да злоупотребимо. А то је управо оно што политика и економија чине – злоупотребљавају њену основну вредност. Различитим начинима, о којима смо говорили, не само да подстичу развој нових култова који су у сагласју са *неопаганизмом*, већ је то и најкраћи пут ка успостављању *неоробовласничког поретка*. А тај неоробовласнички поредак, који је ту пред нама са јасним обрисима философије Старог Рима, јасно говори о цивилизацији којој припадамо и о времену у коме живимо.

Уочи Другог светског рата Џорџ Орвел је, мислећи на врхунски спорт (јер у то време професионални спорт није био присутан у овом данашњем смислу), у једном свом есеју рекао:

„*Озбиљан спорт*, нема никакве везе са фер-плејом. Он је испуњен мржњом, љубомором, хвалисавошћу, непоштовањем свих правила и садистичким задовољством у гледању насиља: другим речима то је рат у тренутку, пре пуцања“ (Orwell, 1961).

Тако је било некада, тако је и сада. А све то олакшава заборав на чињеницу да су у средишту (и) спорта човек и његова добра, која физичком вежбом могу да се развијају. Заборавља се да је физичка вежба благодатна храна дата човеку, а не средство за његову деструкцију.

Притом се не заборавља да је *увек и свуда све дозвољено*, па се онда то препокрива правилима као писаним нормама које се морају поштовати (?). Већ чувена *игра руке* француског фудбалера Тјери Анрија (Живановић, 2011, стр. 119–129), или *фудбалски потез* бразилца Луиз Адријана, члана Шахтјора, и још више његовог тренера,¹⁴ то недвосмислено показују. Та нова етика, успостављена писаним правилима и законским нормама, наравно, писана је да покаже не само силу тих писаних правила, већ и сву апсурдност која проистиче из тих правила. И управо у томе лежи моћ оних који доносе та правила и законе, а притом сами не морају да их поштују. Јер, када је то потребно силни(ци) увек могу да оправдају своје поступке и одлуке.¹⁵

Због таквих могућности, које су у апсолутном складу са осталим друштвеним активностима, спорт је веома погодан за употребу у поли-

¹⁴ Погледати фус ноту бр. 8.

¹⁵ Ових дана (децембар 2012) слушамо и читамо фудбалске вести у вези одлуке моћне Светске фудбалске организације да дозволи играње међународних (пријатељских) фудбалских утакмица „независном Косову“. И то противно свим писаним правилима које је та моћна организација сама написала и усвојила.

тичке и економске сврхе. Због тога су у рукавима, од најнижих до највиших нивоа спорта, увек људи из сфере политике и економије.¹⁶ Јер све мора да буде под непрестаним контролом и једних и других.

Окретањем себи и користећи физичку вежбу као благодатну храну свом бићу, показујемо да нисмо само гледаоци и потрошачи, већ личности које знају и ко су и зашто су ту где су. Спознајући сву ширину утилитарности спорта чуваћемо, још преданије, његове старе атрибуте: васпитање (*храњење*), здравље, социјализацију. Они су ту поред нас. Само треба да хоћемо, због нас и наше деце. *Memento mori*, човече.

ЛИТЕРАТУРА

- Булоњ, И. П. (1984). *Олимпијски дух Пјер де Кубертена*. Београд: Народна књига.
 Живановић, Н. (1992). *Спорт – узлети и падови*. Параћин: Вук Караџић.
 Живановић, Н. & Живков, И. (1997). *Више од игре*. Ниш: Византијско Огледало.
 Живановић, Ненад. 2000. *Прилог епистемологији физичке културе*. Ниш: Паноптикум.
 Живановић Н., Ранђеловић, Н., Станковић, В., и Павловић, П. (2010). *Теорија физичке културе*. Ниш: „Паноптикум“.
 Живановић, Н. (2011). *Апологија физичког вежбања*. Ниш: Паноптикум.
 Коковић, Д. (2005). *Пукотине културе*. Нови Сад: Прометеј.
 Orwell, G. (1961). *Collected Essays*. London: Secker & Warburg
 Симоновић, Љ. (1988). *Олимпијска подвала „Божанског барона“ Пјера де Кубертена*.
 Никшић: НИО „Универзитетска ријеч“.
 Хомер. (1968). *Илијада*. Београд: Просвета.

Nenad Živanović, University of Niš, Faculty of Sport and Physical Education, Niš, Serbia
 Nikolae Ochiana, University of Bacău, Faculty of Movement, Sports and Health Sciences, Romania

(AB)USE OF SPORT

Summary

Emerging from the game of man and his wish, but also the need, for Agon, sport has orbited from politics towards the economy and vice versa and has been left devoid of game but at the same time it has grown into something more than a game. Its attributes, such as health, socialization, and education, and the attributes promoted through and for them – sporting chivalry, sporting ideals, and the motto that the most important thing is to take part – have all become old-fashioned to an extent and sub-

¹⁶ Још једна фудбалска прича је ових децембарских дана 2012. године актуелна. У прилици смо да видимо активности за спас ФК „Црвена звезда“. У спасавању су ангажовани „искусни“ политичари и бизнисмени.

stituted by new ones. Money and political utilitarianism as the new attributes of sport in some of its segments are based on the slogan of the mighty and the haughty – the end justifies the means.

Therefore, one readily “justifies” the emergence of the following characteristics in sport and sport training: violence, stimulants, extreme physical effort, individualization, alienation, and propaganda, especially if they serve to realize the set goals. The goal is always to win, which is in the function of politics and/or economy.

“Eat fast, live fast, die fast” is the basic motto of modern society, which is unfortunately offered only to those who are supposed to be spectators (not only of sport events). The *plebs* has always been considered as the consuming element or the expendable goods, hence such “guidelines and instructions” were devised just for them. This approach creates in a weakened man the need to have and possess (a thing) right here and right now. Thus, the man becomes a thing unawares. In this vicious circle “their being becomes non-being, their thoughts become alienated from them and strange to them, and their willpower becomes someone else’s willpower. In such a world which resembles a cave our limited mind can discern just shadows (let us remember Plato), and from these shadows, unfortunately, one cannot see another man“. Consequently, with the aid of media power, today (as well as in the past) anything can take root, which makes it easier to understand the emergence of new cults that (also) appeared in sport.

Currently, there are three dominant cults in sport: **the cult of body, the cult of sport results, and the cult of profit**. Naturally, since we are discussing sport, we connect them to this social activity although they are deeply rooted in all aspects of doing and thinking of the modern society. This is because basic values are elevated to a divine level for the “newly-formed” man. Neopaganism rules the world and sport is one of its main promoters.

In addition, the definition of sport by the Nazi general Reichenau, who said that “sport is a means to wage war with friendly weapons”, indicates a generally accepted (political) attitude to sport. This definition clearly states that, as in any war, everything is also allowed in a “sport war”, especially to the winners. Therefore, all politics, and especially the politics of the “mighty ones”, use this fact and try to invest in sport as much as is necessary. That is why it is still possible to use sport as a “played death”, as it was in the once mighty Roman Empire. This is necessary in order for the athletes and the spectators to become accustomed to death and in order to show that it is possible to control this “played death”. There are ample examples of this claim: the *Heysel Stadium* disaster and the death of tens of spectators, hooligan supporters’ fights with fatal outcomes, and sudden athlete deaths during sporting events and even practices.

Through different examples of the (ab)use of sport, starting from the Olympic Games all the way to the continental championships and local competitions, this paper points out to great exploitation of sport for political and economic purposes. This shows that sport, with all its new attributes, has again made current Juvenal’s (not merely) cynical message – *panem et circenses*. Therefore, it is necessary even in the 21st century for us to ask ourselves where our civilization is heading and, of course, to turn ourselves towards man and his personality.